

KORZYŚCI I OCZEKIWANIA STUDENTÓW WOBEC STAŻU I PRAKTYK STUDENCKICH

Streszczenie: Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. W pierwszej części głównie zawarto definicje stażu oraz praktyk, zaprezentowano także różnice między stażem a praktykami. Druga część to część badawcza, którą stanowi analiza wyników uzyskanych z przeprowadzonych badań ankietowych wśród studentów z województwa podkarpackiego, którzy odbyli staże lub praktyki. W zakończeniu przedstawiono zalecenia praktyczne dotyczące organizacji praktyk i staży.

Słowa kluczowe: praktyka, staż, studenci, szkoła wyższa

BENEFITS AND STUDENTS' EXPECTATIONS TO INTERNSHIPS AND WORK PRACTICES

Summary: The presented study is composed of theoretical and empirical part. The first part is a theoretical background and includes mainly definitions of internships and practices. The differences between internships and practices are also investigated. Research results are presented in the second part of the study. The survey was conducted among students who have held internships or traineeships in the Podkarpackie Voivodship. The practical recommendations on organization of internships and practices are presented in the conclusion.

Key words: students' practices, internship, students, higher education

Wprowadzenie

Tematem niniejszego opracowania jest wskazanie korzyści i oczekiwań studentów z województwa podkarpackiego wobec staży i praktyk studenckich. Przyczyną podjęcia tematu jest rosnące zainteresowanie studentów takimi formami edukacji praktycznej, wynikające z wyzwań, jakie stawia rynek pracy w stosunku do absolwentów studiów wyższych. Uczestnictwo w praktykach lub stażach może dać studentom wiele korzyści, m.in.: zdobycie nowej wiedzy oraz nowych umiejętności, pozyskanie doświadczenia zawodowego, zwiększenie swoich szans na rynku pracy, otrzymanie referencji czy nawet nawiązanie kontaktów zawodowych. Korzyści, które uzyskują studenci podczas udziału w praktykach i stażach, dowodzą, jak ważną rolę mogą odgrywać one w kreacji ich rozwoju zawodowego.

Głównym celem badań było poznanie opinii studentów studiów ekonomicznych na temat kształcenia praktycznego, w tym oczekiwań w odniesieniu do staży i praktyk, korzyści, które wiążą się z ich odbyciem, a także czynników ograniczających uczestnictwo w wyżej wymienionych formach doksztalcania praktycznego.

Źródła i metody badań

Realizując podjęty problem badawczy, wykorzystano badania jakościowe. Zostały one przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego. Technika badań była ankieta, natomiast narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety.

Zastosowany w badaniach własnych kwestionariusz ankiety zawierał szesnaście pytań w części zasadniczej oraz cztery pytania obejmujące zmienne społeczno-demograficzne (metryczki). Pytania w kwestionariuszu były zróżnicowane. Dotyczyły one: oczekiwań studentów wobec staży i praktyk możliwości wykorzystania wiedzy, umiejętności i kompetencji nabytych w czasie studiów podczas odbywania praktyk lub staży możliwości nabycia nowej wiedzy, umiejętności i kompetencji wskutek odbycia praktyk (staży) oraz oceny tych umiejętności, wiedzy i kompetencji pod kątem istotności i przydatności dla przyszłego pracodawcy. Ostatnie pytanie kwestionariusza wiązało się z barierami w swobodnym dostępie do staży i praktyk, a także czynników zniechęcających studentów do uczestniczenia w nich.

Badania ankietowe zrealizowano w sposób tradycyjny, drukując formularz ankietowy i dostarczając go wybranym studentom, jednocześnie zwracając się z prośbą o rzetelne wypełnienie kwestionariusza. W badaniach zastosowano dobór nielosowy.

Badania przeprowadzono w roku akademickim 2016-17 wśród studentów Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Uczestniczyło w nich łącznie pięćdziesiąt dziewięć osób studiujących na I i II roku studiów uzupełniających magisterskich, z czego 58% stanowiły kobiety, a 48% mężczyźni.

Uzyskany materiał źródłowy zaprezentowano w postaci wykresów, czyli posłużono się graficzną metodą prezentacji danych liczbowych, przeliczając liczebności bezwzględne na wskaźniki struktury.

Staże i praktyki w ujęciu teoretycznym

Praktyki są częścią programu formalnej edukacji i szkoleń, a zaczynają się już na poziomie ponadgimnazjalnym. Zapewniają systematyczne i długookresowe szkolenie, które łączy ze sobą praktyczne szkolenie zawodowe w miejscu pracy z teoretycznym kształceniem w placówce edukacyjnej lub ośrodku szkoleniowym. Praktyka ma na celu pomoc uczącemu się w zdobyciu pewnego zakresu wiedzy, umiejętności, a także kompetencji niezbędnych do wykonywania konkretnego zawodu. Wszystkie aspekty praktyk są najczęściej wyraźnie dookreślone w umowie praktyk, czyli dokumencie, który zazwyczaj jest umową na czas określony, a zawierany jest między uczniem a pracodawcą bądź, pośrednio, przez placówkę edukacyjną¹.

Zarówno staże zawodowe, jak i praktyki mogą być odbywane w ramach programu studiów albo poza nim. Zawierają element edukacyjny, który jest ograniczony w czasie. Umożliwiają one udokumentowanie praktycznego doświadczenia w pracy w indywidualnym CV (*Curriculum vitae*), jak również zdobycie praktyki zawodowej w celu ułatwienia przejścia od kształcenia i szkolenia zawodowego do rynku pracy. Czas trwania staży na ogół jest krótki lub średni – od kilku tygodni do sześciu miesięcy, a w niektórych przypadkach wynosi jeden rok². Tabela 1. przedstawia podstawowe różnice między praktykami a stażami.

¹ Kluczowe czynniki sukcesu, 2013. Informator dla osób współtworzących przepisy prawne oraz praktyków, Programy Praktyk i Staży w UE 27, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11348&langId=pl> (data wejścia: 25.04.2017).

² *Towards a Quality Framework on Traineeships – Second-Stage Consultation of the Social Partners at European Level under Article 154 TFEU*, Komisja Europejska, 2012, SWD(407) final, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1045&langId=pl&moreDocuments=yes> (data wejścia: 25.04.2017).

Tabela 1.
Różnice między stażami a praktykami studenckimi

	Praktyki	Stáže
Zakres	Profil kształcenia i szkolenia zawodowego zapewniający wstępne kwalifikacje	Uzupełnienie programu edukacyjnego lub indywidualnego CV
Cel	Profil zawodowy/kwalifikacje	Udokumentowane doświadczenie praktyczne
Poziom szkolenia	Szkolenie wstępne	Wspólne dla wszystkich form kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz studiów podyplomowych
Treść	Nabywanie wstępnego zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji danego zawodu	Orientacja zawodowa i/lub na pracę/kariere, nabycie części wiedzy, umiejętności i kompetencji danego zawodu bądź profesji
Nauka podczas pracy	Równie ważna jak zajęcia	Zwykle jako uzupełnienie zajęć albo dodatkowa opcja
Czas trwania	Krótki, określony z góry	Różny, krótki i średni okres zwykle od miesiąca do sześciu
Status zatrudnienia	Praktykant zatrudniony na podstawie umowy z pracodawcą lub szkołą	Stażysta zatrudniony najczęściej na umowę o pracę/inną umowę
Wynagrodzenia	Wynagrodzenie zróżnicowane, lecz często brak zapłaty	Zwykle wynagrodzenie – kwota wspólnie wynegocjowana bądź ustalona przez przepisy prawa
Nadzór	Silnie uregulowany, często na bazie trójstronnej	Nieuregulowany czy częściowo uregulowany
Podmioty zaangażowane	Często partnerzy społeczni, instytucje szkoleniowe	Osoby prywatne, firmy, instytucje państwowe i edukacyjne

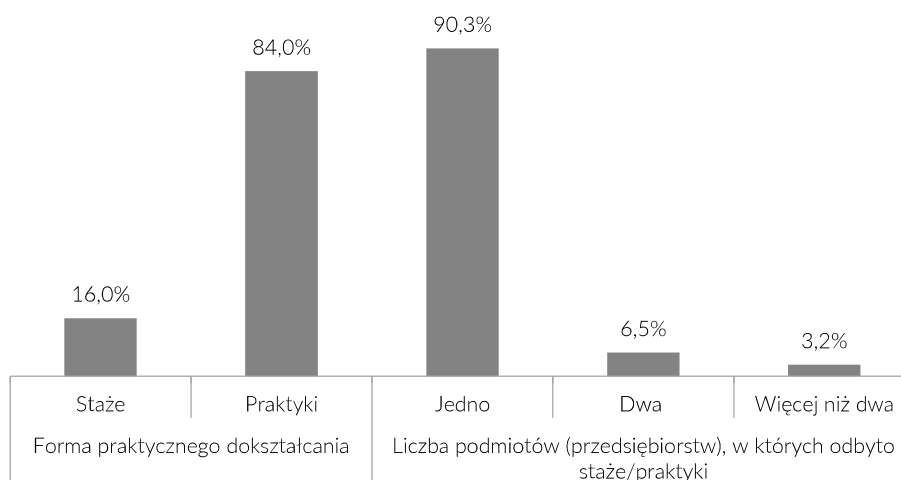
Źródło: *Study on a Comprehensive Overview on Traineeship Arrangements in Member States, Final Synthesis Report*, Komisja Europejska, 2012, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pu bId=6717> (data wejścia: 25.04.2017).

Praktyki i staże studenckie – wyniki badań ankietowych

Informacje ogólne o praktykach i stażach studenckich

Badania ankietowe zostały przeprowadzone wśród studentów kierunku ekonomicznego, którzy mieli możliwość odbycia praktyk lub stażu w trakcie nauki. Praktykę odbyło 84% respondentów. Pozostałe 16% odbywało staż. Ponad 90% ankietowanych odbyło praktykę lub staż tylko w jednym miejscu. Niewielka część studentów odbyła praktyki albo staż w więcej niż jednym przedsiębiorstwie (wykres 1.).

Wykres 1.
Struktura respondentów ze względu na formę praktycznego doształcania oraz na liczbę podmiotów, w których odbyli staże lub praktyki

Źródło: opracowanie własne.

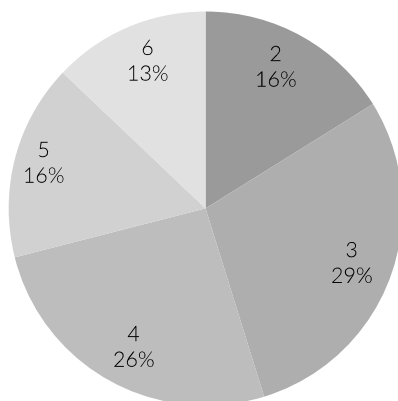
Tym samym można wskazać, że praktyki zawodowe są częściej wybieraną formą doskonalenia kompetencji wśród badanych studentów. Przyczyną tego może być obowiązek odbycia praktyki wynikający z przyjętego programu studiów.

Ocena oczekiwań studentów wobec staży i praktyk studenckich

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań ankietowych można stwierdzić, że praktyki i staże spełniają oczekiwania studentów w średnim stopniu. W skali od 1 do 6 studenci najczęściej oceniali praktyki/staże na 3 i na 4 punkty (wykres 2.). Łącznie ocenę taką przypisało stażom i praktykom ponad 50% respondentów. Po 16,1% badanych oceniło odbyte staże i praktyki na średnim poziomie (2 lub 5).

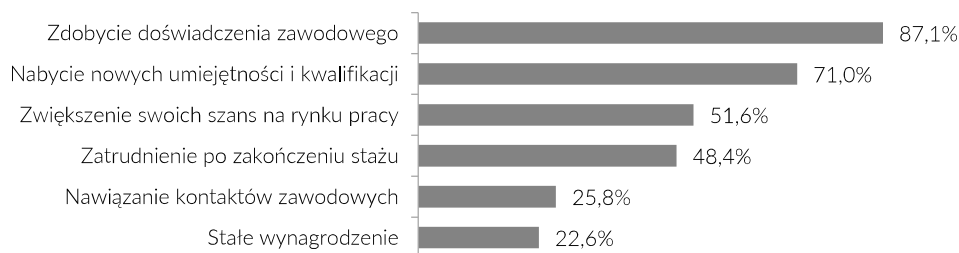
Wyniki badań wskazują, że głównym powodem, dla którego studenci zdecydowali się na odbycie stażu czy praktyk, była chęć zdobycia doświadczenia zawodowego. Drugą, pod względem znaczenia, przyczyną chęci odbycia stażu lub praktyki było nabycie nowych umiejętności i kwalifikacji. Ważne było także zwiększenie swoich szans na rynku pracy i zatrudnienie po zakończeniu stażu (wykres 3.). Studenci w większości nie kierowali się wolą nawiązania kontaktów zawodowych w realizacji stażu i praktyk. Niewielka ich część oczekiwała stałego wynagrodzenia w trakcie wykonywania zadań z danego zakresu. Tym samym można skonstatować, że dla badanych studentów zdobycie doświadczenia i nowych umiejętności w trakcie staży stanowi istotną wartość.

Wykres 2.
Struktura ocen przypisanych odbytym stażom/praktykom przez respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 3.
Oczekiwania respondentów wobec staży/praktyk

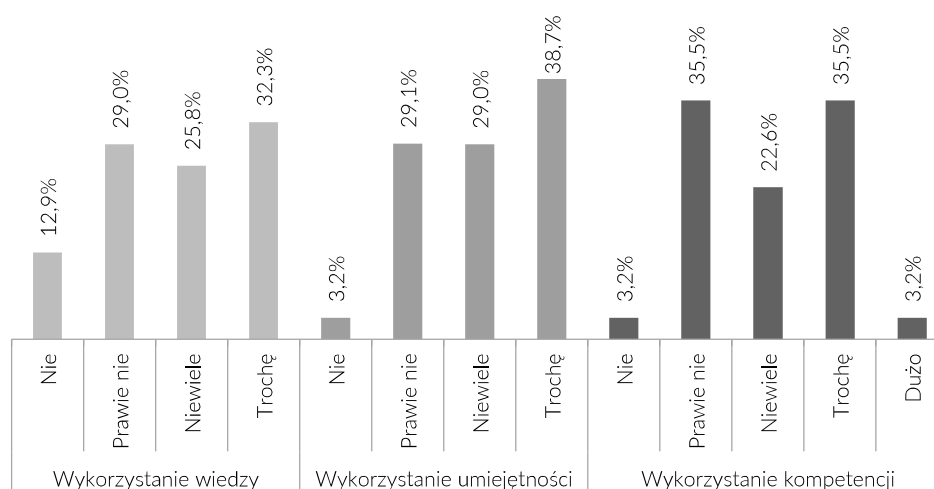
Źródło: opracowanie własne.

Możliwość wykorzystania wiedzy, kompetencji i umiejętności studentów w czasie praktyki/stażu

Kolejnym obszarem badań była ocena możliwości wykorzystania wiedzy, kompetencji i umiejętności studentów w czasie odbywania praktyk i staży. Jeden na trzech studentów uważał, że w czasie praktyki/stażu wykorzystał w pewnym stopniu (trochę) wiedzę zdobytą w toku studiów (32,3%), natomiast aż 29% studentów uznało, że prawie wcale nie wykorzystało wiedzy zdobytej w toku studiów, a 12,9%, że wcale nie wykorzystało wiedzy. Tak więc dla prawie 43% badanych wiedza zdobyta w toku studiów była mało przydatna w czasie odbywania stażu czy praktyki. Na nieco wyższym poziomie studenci deklarowali wykorzystanie umiejętności nabytych w trakcie studiów, choć wskaźnik ten nadal był na niskim poziomie. Większość ankietowanych studentów stwierdziła, że w czasie

odbywania staży/praktyk wykorzystała swoje umiejętności zdobyte w toku studiów trochę (38,7%) lub niewiele i prawie wcale (po 29%). Żaden ze studentów nie uznał, że wykorzystał swoje umiejętności w dużym stopniu. Jeśli chodzi o wykorzystanie kompetencji, duży odsetek studentów (35,5%) utrzymywał, że trochę wykorzystał swoje kompetencje. Taki sam odsetek respondentów zadeklarował jednak, że prawie w ogóle nie wykorzystał kompetencji zdobytych w czasie studiów.

Wykres 4.
Struktura respondentów ze względu na stopień wykorzystania podczas odbywania staży/praktyk, wiedzy, umiejętności i kompetencji nabytych w toku studiów

Źródło: opracowanie własne.

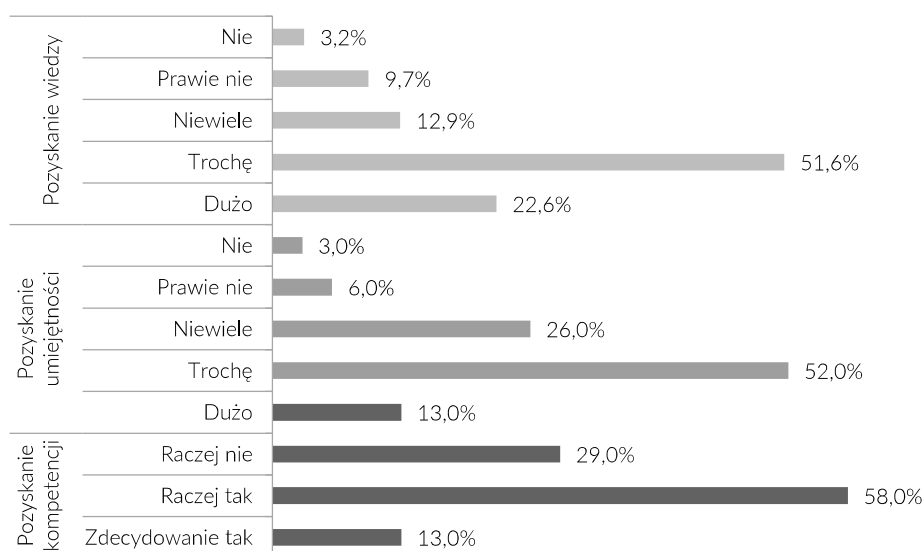
Na tej podstawie można stwierdzić, że studenci dość nisko ocenili stopień wykorzystania (w trakcie realizowanych staży/praktyk) zarówno wiedzy, umiejętności, jak i kompetencji nabytych w toku studiów. Jednak sytuacja taka może wynikać z różnych przesłanek, np. z braku odpowiednich warunków do ich wykorzystania, niedostosowania zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji nabywanych w trakcie kształcenia do potrzeb rynku pracy, jak również braku zdolności do ich wdrożenia w praktyce. Prezentowane badanie nie pozwoliło na zidentyfikowanie odpowiedzi na to pytanie i może stanowić interesujący kierunek dalszych badań.

Pozyskanie nowej wiedzy, kompetencji i umiejętności przez studentów w czasie praktyki/stażu

Przedmiotem badań było również poznanie oceny stopnia pozyskania nowej wiedzy, kompetencji i umiejętności studentów w trakcie odbywania stażu lub praktyki. Ponad połowa ankietowanych studentów uznała, że w czasie praktyki

lub stażu pozyskała nową wiedzę w średnim (51,6%) lub dużym (22,6%) stopniu. Ponad 50% respondentów zadeklarowało, że podczas odbywania staży/praktyk zdobyło tylko trochę nowych umiejętności, a 26%, że niewiele. Tylko 13% osób z próby badawczej zadeklarowało, że nabyło umiejętności w znacznym (dużym) stopniu. W przypadku kompetencji nabytych podczas staży lub praktyk, około 70% badanych studentów stwierdziło, że je nabyło (odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak). Z kolei, 29% studentów stwierdziło, iż nie nabyło żadnych nowych kompetencji społecznych (wykres 5).

Wykres 5.
Struktura respondentów ze względu na stopień pozyskania wiedzy, umiejętności i kompetencji w wyniku odbycia staży/praktyk

Źródło: opracowanie własne.

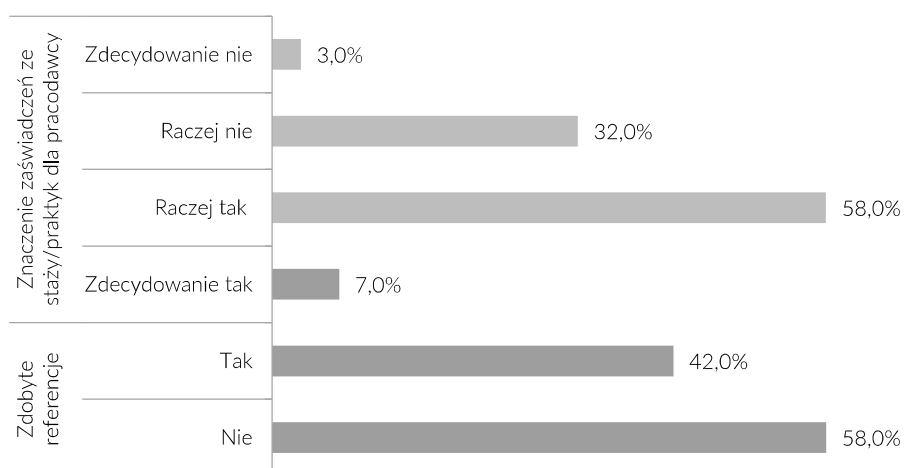
Ogółem można więc skonstatować, że studenci na podobnym poziomie ocenili stopień pozyskania wiedzy, umiejętności i kompetencji w wyniku odbywania staży / praktyk. Ponad połowa badanych uznała, że w wyniku odbycia tej formy doskonalenia pozyskała „trochę” wiedzy i umiejętności oraz, że wpłynęło to „raczej” na poziom ich kompetencji. Można zauważyć, że niewiele było odpowiedzi zdecydowanie potwierdzających taki wpływ. Podczas gdy co piąty badany wskazał, że w trakcie odbywania staży/praktyk nabył dużo nowej wiedzy. Zaledwie 13% respondentów uznało, że w zdecydowanym stopniu podniosło swoje kompetencje i umiejętności. Tym samym można sformułować konkluzję, że studenci oceniają wpływ odbywanych staży/praktyk na rozwój wiedzy, umiejętności i kompetencji na średnim poziomie.

Ocena istotności wiedzy, umiejętności i kompetencji zdobytych przez studentów w czasie praktyki/stażu

W dalszej części badania zmierzano do poznania opinii studentów na temat istotności zdobytego potwierdzenia odbycia stażu/praktyk dla ich sytuacji na rynku pracy. Ogółem studenci dość wysoko oceniali znaczenie wiedzy, umiejętności i kompetencji zdobytych w czasie praktyk /staży. Większość, tj. 65% ankietowanych studentów, sądziła, że zaświadczenie zdobyte podczas stażu czy praktyki miało duże znaczenie dla przyszłego pracodawcy (przeważała odpowiedź raczej tak – 58% wskazań). Nieco ponad jedna trzecia badanych stwierdziła jednak, że zaświadczenie takie miało małą wagę dla pracodawcy (wykres 6.).

Jeśli chodzi o referencje, to uzyskało je 58% respondentów. Czterech na dziesięciu studentów nawiązało podczas odbywania staży/praktyk kontakty zawodowe, ale aż 58% nie nawiązało ich wcale lub prawie wcale.

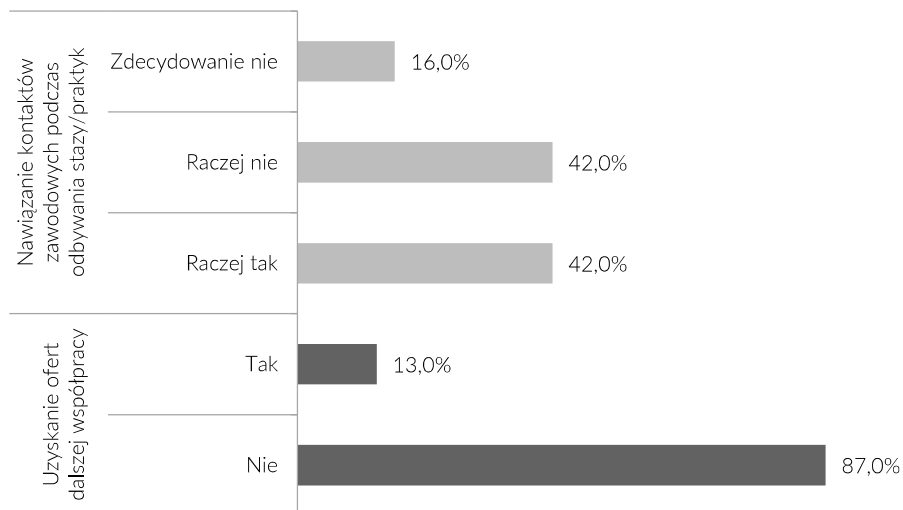
Wykres 6.
Struktura respondentów ze względu na ocenę wagi zaświadczeń ze staży/praktyk dla pracodawcy oraz ze względu na zdobyte referencje

Źródło: opracowanie własne.

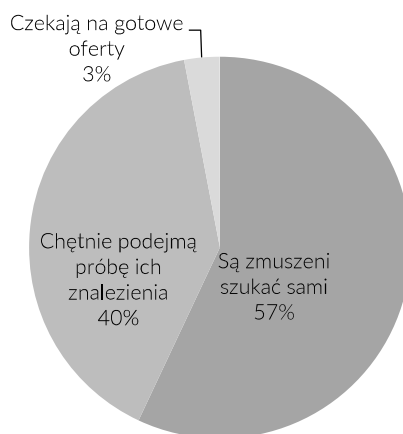
Zdecydowanej większości respondentów (87%) nie zaproponowano dalszej współpracy z firmą, w której odbywali praktyki/staże. Zaledwie 13% studentów uzyskało ofertę dalszej współpracy (wykres 7.). Można również zauważyć, że niepełna połowa studentów zaznaczyła, że nawiązała kontakty zawodowe podczas odbywania staży/praktyk.

Wykres 7.
Struktura respondentów ze względu na nawiązane kontakty zawodowe podczas odbywania staży/praktyk oraz ze względu na uzyskane oferty dalszej współpracy

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 8.
Struktura respondentów ze względu na preferowany sposób poszukiwania ofert dotyczących staży/praktyk

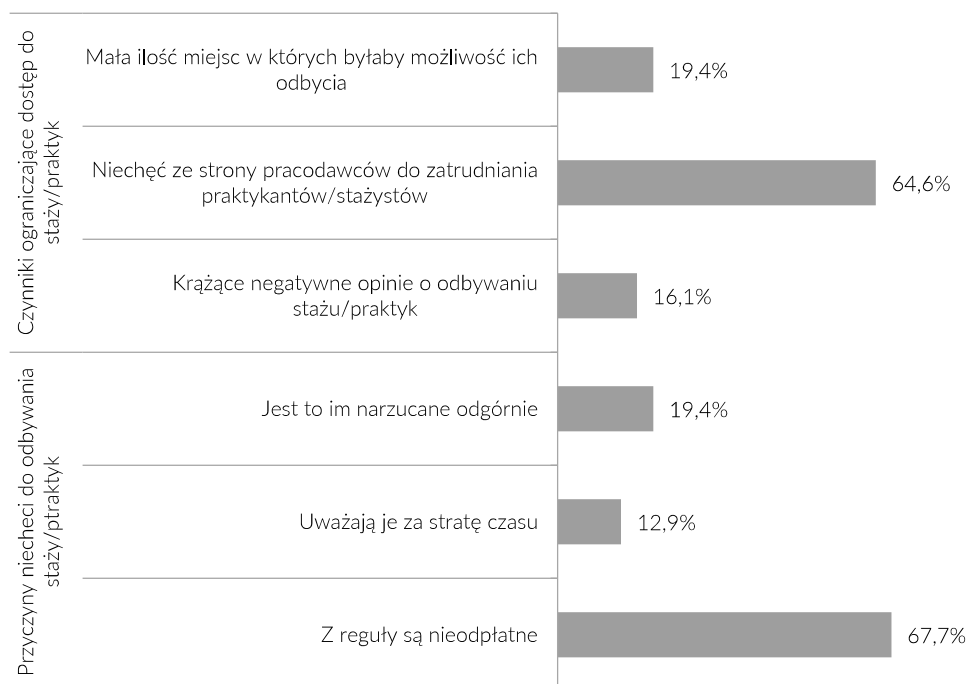
Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zostali również zapytani o preferowany sposób poszukiwania ofert dotyczących staży/praktyk. Natomiast 57% badanych studentów odpowiedziało, iż sami są zmuszeni szukać oferty związanej ze stażami lub praktykami. Czterech na dziesięciu studentów zaznaczyło, że chętnie podejmowało próbę samodzielnego znalezienia miejsca, gdzie mogliby odbyć praktykę lub staż (wykres 8.). Oznacza to, że studenci w większości postrzegają proces poszukiwania miejsca do odbycia stażu/praktyki jako uciążliwy. Na tej podstawie można stwierdzić, iż jest to jedna z barier aktywności studentów w zakresie odbywania tej formy doskonalenia zawodowego.

Bariery w swobodnym dostępie do praktyk/staży

Badanych poproszono również o wskazanie czynników ograniczających odbycie staży czy praktyk oraz przyczyn niechęci studentów do uczestniczenia w wyżej wymienionych formach kształcenia praktycznego. Wyniki odpowiedzi zaprezentowano na wykresie 9.

Wykres 9.
Struktura respondentów ze względu na rodzaj czynników ograniczających odbywanie staży/praktyk oraz przyczyny niechęci do ich odbywania

Źródło: opracowanie własne.

Za główną barierę w swobodnym dostępie do staży czy praktyk uznano niechęć pracodawców do zatrudniania stażystów (64,6% wskazań). Potwierdza to, że studenci postrzegali sam proces rekrutacji na staż/praktykę jako uciążliwy, co może negatywnie wpływać na ich motywację do odbywania tej formy doskonalenia zawodowego. Co piąty badany ocenił liczbę miejsc, w których istnieje możliwość odbycia stażu/praktyki, jako zbyt małą. To z kolei może sugerować, że studenci nie dysponowali wystarczającą możliwością wyboru w trakcie podejmowania decyzji o odbyciu stażu/praktyki. Ponad 16% badanych przyznało, że do odbywania stażów/praktyk zniechęcały ich negatywne opinie innych osób. Z kolei główną przyczyną niechęci studentów do korzystania z doksztalcania praktycznego był fakt, że jest ono nieodpłatne (67,7% wskazań). Niemal co piąty badany wskazał, że powodem niechęci do tego typu aktywności było odgórne narzucenie danego obowiązku.

Podsumowanie i zalecenia praktyczne

Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, iż praktyki częściej są odbywane wśród studentów niż staże. Może to wiązać się z tym, iż uczelnie wyższe wymagają ich odbycia w czasie trwania toku studiów. W równej mierze staże, jak i praktyki najczęściej są odbywane tylko w jednym przedsiębiorstwie, a ich przebieg przeciętnie spełnia oczekiwania studentów. Dzięki badaniom zauważono również, że studenci w średnim stopniu wykorzystują wiedzę, kompetencje i umiejętności nabyte w trakcie studiów w czasie odbywania praktyk zawodowych. Badania nie pozwoliły jednak na rozpoznanie tego typu przyczyn. Może wynikać to bowiem zarówno z warunków realizacji stażu/praktyki, niedostosowania przekazywanej wiedzy, umiejętności i kompetencji do wymogów rynku pracy, jak i braku umiejętności wykorzystania wiedzy w praktyce.

W prowadzonych badaniach warto zwrócić uwagę na fakt, że omawiane formy doksztalcania nie spełniały wszystkich oczekiwań studentów, ale uważali oni, że zaświadczenie zdobyte po ich ukończeniu będzie miało znaczenie dla przyszłego pracodawcy. Tym samym praktyki/staże służyły poprawie sytuacji absolwentów studiów wyższych na rynku pracy.

Przeprowadzone badania wskazały na możliwość identyfikacji podstawowych obszarów doskonalenia procesu realizacji praktyk/staży zawodowych. Po pierwsze, istotne wydaje się podjęcie działań w celu zwiększenia zainteresowania studentów tą formą doskonalenia zawodowego. Działania takie mogą być podjęte w równej mierze przez przedsiębiorców (np. dzięki włączeniu studentów w bardziej wymagające czynności w przedsiębiorstwie, które umożliwią zdobycie nowej wiedzy, umiejętności czy kompetencji, ułatwienie dostępu do staży/praktyk zawodowych), jak i przez uczelnie wyższe (np. za sprawą pomocy studentom w identyfikacji pracodawcy). Niewątpliwie, istotne jest rozpoznanie przyczyn niskiego wykorzystania (w trakcie realizacji staży/praktyk) wiedzy, umiejętności i kompetencji zdobywanych przez studentów w trakcie studiów. Poznanie przy-

czyn takich opinii umożliwiłoby sformułowanie zaleceń w celu zwiększenia ich poziomu.

Literatura

1. *Kluczowe czynniki sukcesu, 2013. Informator dla osób współtworzących przepisy prawne oraz praktyków. Programy Praktyk i Staży w UE 27*, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11348&langId=pl> (data wejścia: 25.04.2017).
2. *Study on a Comprehensive Overview on Traineeship Arrangements in Member States, Final Synthesis Report*, Komisja Europejska, 2012 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pubId=6717> (data wejścia: 25.04.2017).
3. *Towards a Quality Framework on Traineeships – Second-Stage Consultation of the Social Partners at European Level under Article 154 TFEU*, Komisja Europejska, 2012, SWD(407) final, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1045&langId=pl&moreDocuments=yes> (data wejścia: 25.04.2017).